

บทที่ 7

ผู้เข้ารับการอบรม

ในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้ทำการอบรม เนื้อหาของการอบรม และวิธีการอบรม ในบทนี้จะได้ทราบว่าผู้ทำการอบรม คือ หลวงพ่อบุญธรรมสอนเรื่องราวของทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์และเหตุให้ดับทุกข์ ด้วยวิธีการชี้ผิด-บอกถูก แก่บุคคลกลุ่มใด มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างไร เช่น ส่วนมากเป็นหญิงหรือชาย อยู่ในวัยใด มีการศึกษาระดับไหน ประกอบอาชีพอะไร อะไรเป็นเหตุจูงใจในการปฏิบัติธรรม ทศคติของพวกเขาต่อหลวงพ่อ ต่อเรื่องที่ท่านสอนและต่อวิธีการสอนของท่าน ทั้งในตอนเริ่มต้นที่จะปฏิบัติธรรมกับท่าน และหลังจากที่ได้ปฏิบัติตามชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วเป็นอย่างไร มีผลอะไรเกิดขึ้นกับเขา และพวกเขาพอใจกับผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ได้มาจากสัมภาษณ์แบบไม่ เป็นทางการและการใช้แบบสอบถามปลายเปิด กับผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 84 คน ซึ่งเป็นจำนวนทั้งหมดของผู้เข้ารับการอบรมที่สามารถให้ข้อมูลได้ในขณะนั้น

ข้อมูลส่วนตัว

ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเรื่องวัย ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพทางเศรษฐกิจซึ่งวัดจากรายได้ของผู้เข้ารับการอบรมกลุ่มนี้ จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดพบว่าผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันมากทั้งสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมตั้งที่แสดงไว้ด้วยตารางข้อมูลต่อไปนี้คือ

ตารางที่ 1 อัตราร้อยละของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำแนกตามอายุและเพศ

เพศ	อายุ (ปี)							รวม	%
	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51 ขึ้นไป			
หญิง (คน)	-	7	18	12	21	7	65	77.4	
ชาย (คน)	1	3	5	4	2	4	19	22.6	
รวม	1	10	23	16	23	11	84	100	
%	1.2	11.9	27.4	19	27.4	13.1	100		

จากข้อมูลพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนมาก คือร้อยละ 77.3 เป็นเพศหญิง ส่วนน้อยเป็นเพศชายคือ เพียงร้อยละ 22.6 (ดูตารางที่ 1) ผู้ปฏิบัติธรรมที่สำนักธรรมปฏิบัติที่ส่วนมากคือ ร้อยละ 27.4 เท่าๆ กันทั้งสองกลุ่มอยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน คือช่วงอายุ 21-30 ปี และ 41-50 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 31-40 ปี มีจำนวนร้อยละ 19 และวัยผู้ใหญ่ตอนปลายคือช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 13.1 และวัยเรียนคือ อายุ 11-20 ปี ร้อยละ 11.9 และวัยเด็กคือช่วงอายุ 1-10 ปี เพียงร้อยละ 1.2 เท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มผู้ใหญ่ตอนปลายมีน้อยกว่ากลุ่มหนุ่มสาวซึ่งแตกต่างจากการศึกษาระยะในหลายๆ แห่ง ทั้งนี้เรื่องราวว่าพระพุทธรเจ้าท่านไม่ทรงบวชให้กับคนแก่ และหลวงพ่อบุญธรรมเองก็ปรารภว่า คนแก่สอนยาก แต่ท่านก็ยังกรุณาสอนอยู่ทุกวันนี้

ตารางที่ 2 อัตราร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมจำแนกตามระดับการศึกษา

ผู้เข้ารับการอบรม	ระดับการศึกษา			รวม
	ประถมศึกษา	มัธยม-อนุปริญญา	ปริญญาตรีขึ้นไป	
รวม	6	16	62	84
ร้อยละ	7.1	19.1	73.8	100

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่คือร้อยละ 73.8 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยจำแนกย่อยออกไปอีกได้คือ มีผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีและผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับนี้และไม่ได้ศึกษาต่อเป็นอัตราส่วนถึงร้อยละ 64.5 และผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาโทหรือเอก และผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือเอกเป็นอัตราส่วนร้อยละ 35.5 ถัดมาคือผู้เข้ารับการอบรมที่กำลังศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาและในระดับมัธยมศึกษาอนุปริญญามีอัตราส่วนร้อยละ 19.1 และน้อยที่สุด คือผู้เข้ารับการอบรมที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา รวมทั้งผู้ที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ทั้งที่เคยได้รับการศึกษา (แต่ลืมแล้ว) และไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อน เป็นอัตราส่วน ร้อยละ 7.1 (ดูตารางที่ 2)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 อัตราร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมจำแนกตามอาชีพ

ผู้เข้ารับการอบรม	อาชีพ				รวม
	พ่อบ้าน แม่บ้าน	นักเรียน-นักศึกษา	ข้าราชการ	ผู้ประกอบการค้า- พนักงานบริษัท	
รวม	6	24	42	12	84
ร้อยละ	7.1	28.6	50	14.3	100

จากข้อมูลแสดงถึงอาชีพของผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติซึ่งส่วนใหญ่คือร้อยละ 50 มีอาชีพรับราชการ ในจำนวนทั้งหมดเป็นข้าราชการครูและอาจารย์มหาวิทยาลัยถึงร้อยละ 40.5 ที่เหลือเป็นข้าราชการอื่น ๆ หลายสาขาได้แก่ แพทย์ พยาบาล บรรณารักษ์ วิศวกร นักวิชาการป่าไม้ และนักวิชาการศึกษา เป็นต้น อาชีพรองลงมาคือ นักเรียน-นักศึกษา ซึ่งมีอัตรา ร้อยละ 28.6 จากนั้นเป็นผู้ประกอบการค้าส่วนตัวและพนักงานบริษัท จำนวนร้อยละ 14.3 ที่เหลือร้อยละ 7.1 เป็นกลุ่มพ่อบ้าน-แม่บ้าน ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้ที่อยู่กับบ้าน ไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือทำธุรกิจใดๆ รวมทั้งข้าราชการบ้านาญด้วย (ดูตารางที่ 3)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 อัตราร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมจำแนกตามรายได้

ผู้เข้ารับการอบรม	รายได้ (บาท/เดือน)			รวม
	1-4,000	4,001-8,000	8,001 ขึ้นไป	
รวม	38	22	24	84
ร้อยละ	45.2	26.2	28.6	100

ข้อมูลซึ่งเกี่ยวกับรายได้ของผู้เข้ารับการอบรมต่อเดือนแสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1-4,000 บาท เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น คือมีอัตราส่วนร้อยละ 45.2 ในขณะที่กลุ่มรายได้ 4,001-8,000 บาท มีอัตราร้อยละ 26.2 และกลุ่มที่มีรายได้ 8,001 บาทขึ้นไป ซึ่งมีอัตราร้อยละ 28.6 ในกลุ่มแรกประกอบด้วยผู้มีอาชีพพ่อบ้าน-แม่บ้าน ผู้ที่ประกอบอาชีพปฏิบัติธรรม นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และพนักงานบริษัท ในกลุ่มที่ 2 และ 3 ประกอบด้วยข้าราชการ ผู้ประกอบการค้า และพนักงานบริษัท (ดูตารางที่ 4)

เหตุจูงใจในการปฏิบัติธรรม

หลังจากพอจะทราบแล้วว่าผู้เข้ารับการอบรมเป็นใคร ประกอบอาชีพอะไร มีการศึกษา ระดับไหน เป็นต้น ในหัวข้อนี้ผู้อ่านจะได้รู้จักผู้เข้ารับการอบรมดีขึ้นจากการรู้ถึงสาเหตุจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพวกเขา เริ่มตั้งแต่เขารู้จักหรือเริ่มมาฟังธรรมจากหลวงปู่ได้อย่างไร ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ ตลอดจนสิ่งจูงใจที่สำคัญในการเลือกอยู่ปฏิบัติที่สำนักธรรมปฏิบัติแห่งนี้

จากการสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามกับผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 84 คนถึงการเริ่มมารู้จักหลวงปู่คุณธรรม พวกเขาส่วนมากรู้จักหลวงปู่จากวิธีการบอกกันต่อ ๆ จากปากต่อปากในกลุ่มคนที่รู้จักกัน เช่น คนในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักเรียน

อาจารย์และลูกศิษย์ เป็นต้น นอกนั้นซึ่งเป็นส่วนที่น้อยมากรู้จักกับท่านโดยบังเอิญคือ อยากรหา ความสงบก็เลยเลือกมาฟังธรรม และเลือกสำนักนี้โดยไม่เจาะเจาะจง หรือบังเอิญมาเดินเที่ยว เล่นในบริเวณนั้นซึ่งเป็นสถานที่ที่ร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ เห็นมีการแสดงธรรมก็ลองฟังดู เมื่อฟังแล้วตัดสินใจว่าเป็นเหตุเป็นผลดี ทำท่ายให้พิสูจน์ ต่างจากที่เคยฟังธรรมที่อื่นมากจึงลองมาฟัง อีก

เมื่อถูกถามถึงเหตุผลที่พวกเขาสนใจที่จะศึกษาธรรมะหรือพระพุทธศาสนา ส่วนมากคือ อัตราร้อยละ 42.3 ต้องการศึกษาระบบเนื่องจากมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเองและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังคำตอบต่อไปนี้คือ

"มีความรู้สึกเล็กๆ ว่าแสวงหาอะไรอยู่ตั้งแต่เกิดมา คิดแต่ว่าจะเรียนอันนั้น อันโน้น เพื่อจะหาว่าตัวเองต้องการอะไร"

"ต้องการแสวงหาธรรมะที่ถูกต้องว่าเป็นอย่างไร"

"อยากรจะรู้ความจริงที่ทำให้หลุดพ้นได้"

"แสวงหาแนวทางปฏิบัติธรรมที่น่าจะมื่อะไรนอกเหนือจากที่เคยปฏิบัติอยู่"

"อยากรจะเป็นคนดี"

"อยากรู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนเรื่องอะไร"

"ต้องการคำตอบว่าคนเราเกิดมาจากอะไรกันแน่"

"อยากรู้จักตัวเอง อยากรเข้าใจโลก สงสัยอะไรหลาย ๆ อย่าง"

"เพื่อจะมาฟังก่อนและเขาดูเปลี่ยนไปมาก เพื่อนคนนี้เป็นคนที่เชื่อความคิดของตัวเองมาก แล้วพอเขาไปฟังหลวงพ่อก เขาก็มาบอกว่าที่หลวงพ่อกพูดเขาได้ยินไม่ขึ้น ก็เลยอยากรู้ว่าหลวงพ่อกมีอะไรดี"

เหตุผลใจใหญ่อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ความต้องการพ้นจากทุกข์ทางใจ ผู้เข้ารับการอบรมที่ได้คำตอบอยู่ในเกณฑ์มากถึงร้อยละ 30.8 ของผู้เข้าอบรมทั้งหมด พวกเขากล่าวไว้ดังนี้คือ

"เบื่อหน่ายจากการงาน จากสังคมที่วุ่นวายและหาความจริงใจยาก รู้สึกว่าไม่เคยมีเวลาเป็นตัวของตัวเอง ต้องให้เวลากับครอบครัวและสังคมจนไม่เป็นตัวของตัวเอง จึงอยากรหาที่สงบพักผ่อน"

"อยากรหาทางให้พ้นจากทุกข์ของตัวเอง เพราะอยู่บ้านสบายที่อยู่นั่งไม่สบายใจ"

"ความกลัวตาย กลัวความทุกข์ทรมานจากการเจ็บไข้ได้ป่วย กลัวความผิดหวัง... จึงคิดว่าจำเป็นจะต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อเผชิญหน้ากับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้"

"ต้องการแก้โรคทางใจคือ กลียดชังผู้อื่น มีความเหงา ความกลัวอยู่ลึก ๆ เป็นมาตั้งแต่เด็กแล้ว ก็ไม่รู้หรอกว่ามันสะสมขึ้นมาเรื่อย ๆ โดมาอยู่ในใจ มันยิ่งรุนแรงมากขึ้น เวลามันมีอาการขึ้นมา จะเหงา กลัว ขนาดที่ว่าทำอะไรไม่ได้เลย มือไม้อ่อนไปหมด ต้องนอนซุก อยู่ใต้ผ้าห่มเป็นอาทิตย์เลย แล้วเคยไปหาหมอตีตราดู ตรวจดูก็ไม่มียะไรผิดปกติ แต่ชอบได้ยินเสียงคนพูดคุยกัน แล้วก็เกลียดคุณแม่มาหลายเลย เขาพูดด้วยก็ไม่พูด มันมีอะไรบอกอยู่ในใจว่า เกลียดเขา เกลียดเขาอยู่ตลอดเวลา พอผิดหวังอะไรก็มาโทษเขาหมด ว่าเป็นเพราะเขาทำให้ชีวิตเราต้องเป็นแบบนี้"

"อยากจะหาทางหนีจากทุกข์ตามหลักพุทธศาสนาซึ่งก็เคยไปปฏิบัติมาหลายที่ก็พบว่า ไม่นานทุกข์สักที พอทราบข่าว (ของหลวงปู่) ก็เลยมาทดลองดู"

จำนวนที่เหลือคือร้อยละ 19.2 มีเหตุจูงใจในการมาศึกษาธรรมะก็คือ ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นที่เป็นที่รักและเคารพ เช่น พ่อแม่พี่น้องญาติสนิทมิตรสหาย จึงมาลองปฏิบัติ และอีก ร้อยละ 7.7 มาฟังธรรมด้วยเหตุผลคือต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ผู้เข้ารับการอบรม 2 กลุ่มนี้กล่าวไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้คือ

"จริง ๆ แล้วไม่อยากมาปฏิบัติเลยเพราะรู้สึกว่าจะไม่มีความสุขสักอย่าง คิดว่ามันเป็นเรื่องที่น่าเบื่อที่จะนั่งอยู่เฉย ๆ เต้น และยืนโดยไม่ทำงานอะไร แต่พ่อแม่ขอร้องให้อยู่ ปฏิบัติสัก 10 วัน รวมทั้งหลวงปู่ท่านชักชวนให้ลองเข้าปฏิบัติดู ก็เข้าไปอยู่ปฏิบัติกับท่าน 10 วัน เมื่อปฏิบัติได้ 2-3 วันก็รู้สึกเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติจึงมาปฏิบัติตั้งแต่นั้นมา"

"ได้ฟังคำพูดของเพื่อนที่เคยปฏิบัติกับหลวงปู่แล้วรู้สึกชอบว่า เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน"

"คุยกับเพื่อนเรื่องหลวงปู่ ทำให้สนใจอยากฟังคำสอนของท่านและเพื่อนมีส่วนในการตัดสินใจมาปฏิบัติธรรม"

"เพื่อนที่สนิทมากชวนให้มาอีกครั้ง"

"อยากใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในยามว่าง"

สรุปแล้วผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติมีเหตุจูงใจในการเริ่มปฏิบัติธรรมดังต่อไปนี้คือ ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเองและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความต้องการหนีจากทุกข์

ทางใจ การชักชวนจากบุคคลอื่นเป็นที่รักและเคารพ และความต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลังจากมีการเริ่มต้นแล้ว ผู้เข้ารับการอบรมส่วนมาก คือร้อยละ 56 ยังคงติดตามเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องเท่าที่โอกาสจะอำนวยเป็นเวลาดูติดต่อกันไม่ต่ำกว่า 1 ปี โดยเฉพาะผู้เข้ารับการอบรมรุ่นแรก ๆ ซึ่งปฏิบัติตามมาจนถึง 5 ปี จำนวนที่เหลือคือร้อยละ 32.1 ปฏิบัติติดกันอยู่ในช่วง 10 วัน-6 เดือน และอีกร้อยละ 11.9 ปฏิบัติติดต่อกันอยู่ในช่วง 7-12 เดือน

สำหรับสิ่งจูงใจที่สำคัญในการเลือกอยู่ปฏิบัติที่สำนักธรรมปฏิบัติแห่งนี้ จากคำตอบทั้งหมดของผู้เข้ารับการอบรมสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้คือ ตัวผู้ทำการอบรมคือหลวงพ่อบุญธรรม คำบอกหรือคำสอนคำแนะนำของผู้ทำการอบรม วิธีการอบรม เพื่อนผู้ปฏิบัติ และผลที่ได้จากการปฏิบัติ ซึ่งในจำนวนนี้ผู้เข้ารับการอบรม 1 คน อาจมีสาเหตุจูงใจได้มากกว่า 1 สิ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อนำมารวมคะแนน และคิดเป็นอัตราส่วนปรากฏผลดังนี้คือ

ตารางที่ 5 อัตราร้อยละของเหตุจูงใจที่สำคัญในการเลือกอยู่ปฏิบัติธรรมที่สำนักธรรมปฏิบัติ

คะแนน	เหตุจูงใจ					
	ตัวผู้อบรม	คำสอน	วิธีการสอน	เพื่อนผู้ปฏิบัติ	ผลจากการปฏิบัติ	รวม
รวม	11	28	15	9	51	114
ร้อยละ	9.6	24.6	13.2	7.9	44.7	100

ในจำนวนเหตุจูงใจทั้ง 5 ประการ ผลจากการปฏิบัติ (ตามคำบอกของหลวงพ่อบุญธรรม) เป็นเหตุจูงใจที่สำคัญที่สุดในการเลือกอยู่ปฏิบัติที่สำนักธรรมปฏิบัตินี้ คือ มีคะแนนเป็นอัตราร้อยละ 44.7 โดยผู้เข้ารับการอบรมกล่าวไว้ดังต่อไปนี้คือ

"ปฏิบัติตามคำของหลวงพ่อกัลละกิเลสได้จริง ๆ ตัวเองเป็นคนขี้โมโห รู้ว่าไม่ดีอยากละ แต่ไม่รู้ทางแก้ ได้มาพบหลวงพ่อก่อนก็สอนให้แก้ไขได้ในเวลาไม่ช้าไม่นาน"

"การปฏิบัติที่ทำให้มีความรู้สึกใหม่ ๆ ซึ่งเราสามารถจะรู้ได้เอง กระจ่างแก่ใจตัวเอง"

"ได้สัมผัสกับสิ่งที่มีจริงและทำได้จริงเพื่อประโยชน์ของเราเอง"

"คำบอกเมื่อนำมาปฏิบัติแล้วมันดับทุกข์ภายในใจ ได้จริงก็เลยอยากจะศึกษาต่อไป"

"เมื่อปฏิบัติไปแล้วความเข้าใจคือสิ่งที่จูงใจให้ผมปฏิบัติธรรมทันที การเข้าใจว่าควรจะใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ เข้าใจว่าอะไรเป็นโทษและควรหลีกเลี่ยง"

"ทำแล้วดับทุกข์ได้จริง"

"ฟังธรรมะหลวงปู่แล้วทำให้รู้จักวิธีการคิด การปฏิบัติเพื่อเป็นหนทางพ้นจากทุกข์"

"หลังจากปฏิบัติตามท่านพบว่าสิ่งที่ไม่เคยรู้ เคยเห็นในเรื่องเกี่ยวกับตัวเรา ทำให้วิธีแก้ทุกข์ร้อนในใจ ได้ผลดีมากและคิดว่าพาทิ้งทางใจแห่งนี้เท่านั้น"

"เคยสงสัยอะไรมากมาย พอท่านอธิบายให้เห็นชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ใจก็เลยยอม"

"เข้าใจศาสนาพุทธดีขึ้น"

เหตุจูงใจที่มีคะแนนรองลงมาเป็นอันดับ 2 คือ คำสอนของผู้ทำการอบรม โดยมีคะแนนเป็นอัตราร้อยละ 24.6 ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมกล่าวถึงดังนี้คือ

"คำสอนของท่านแตกต่างจากที่อื่น ตรงที่ที่อื่นสอนให้ละ (กิเลส) แต่ไม่ได้บอกว่าจะวิริยะเป็นอย่างไร"

"คำสอนของท่านแปลกดียิ่งฟังยิ่งมีความรู้สึกอยากรู้มากขึ้น"

"คำบอกของท่าน ไม่มีช่องให้จับผิดได้เลย และเป็นคำตอบที่เรานึกไม่ถึงจึงทำให้หันมาติดตาม"

"คำบอกของท่านลึกซึ้ง ก็นใจ และนำไปปฏิบัติได้จริง ๆ"

"เป็นคำที่แปลก ไม่เคยได้ยินได้ฟังจากไหนมาก่อนเลย"

"ท่านบอกในเรื่องที่เราไม่เคยรู้มาก่อน โดยเฉพาะเป็นเรื่องของตัวเอง"

"คำบอกของท่านชัดเจน แก้อสงสัยในใจที่มีอยู่ได้"

"คำสอนที่สอนให้รู้จักการเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับความทุกข์ที่จะต้องพบ เช่น ความทุกข์ทรมาน จากการเจ็บไข้ได้ป่วย ความผิดหวังต่าง ๆ และความตาย"

"ท่านสอนให้หาที่พึ่งในใจตนเอง ใครช่วยใครไม่ได้ เป็นคำสอนที่กินใจ"

"คำสอนเป็นเหตุเป็นผลมีของรับรองแท้"

เหตุจูงใจในการปฏิบัติธรรมกับหลวงพ่อบุญธรรมอันดับสามคือ วิธีการสอน ซึ่งมีคะแนนเป็นอัตราร้อยละ 13.2 ดังที่ผู้เข้ารับการอบรมกล่าวถึงดังต่อไปนี้คือ

"ตามนิสัยที่แท้จริง ข้าพเจ้าเป็นคนมีเหตุผลมาก แต่มาฟังหลวงพ่อกแล้ว ท่านให้หาเหตุผลของการคิดหรือทำอะไร กลับหาไม่ได้ ทำให้ข้าพเจ้าอยากจะศึกษาต่อไปอีก"

"เป็นวิธีที่แปลกมีคำถามต่าง ๆ ที่ชวนคิด"

"ทำท่ายให้คิดหาคำตอบของสิ่งที่ตั้งแต่เกิดมาเราไม่เคยรู้หรือเข้าใจ"

"ชอบตรงที่ ฟังไม่มพรรตอง ไม่นั่งเครื่องแต่งกาย" (ไม่ต้องนุ่งขาวท่มขาว)

"เป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้ฟังได้รู้อะไรจริง ๆ"

"เป็นวิธีทำให้เข้าใจดี"

"วิธีการสอนของท่านทำท่าย ชวนให้คิด"

เหตุจูงใจอันดับต่อไปก็คือ ตัวผู้ทำการอบรม มีคะแนนเป็นอัตราร้อยละ 9.6 และพวกเขา กล่าวถึงท่านดังนี้คือ

"หลวงพ่อกท่านเป็นตัวอย่างที่ดี ท่านสอนอะไรท่านก็ทำอย่างนั้น เป็นพระที่น่าเลื่อมใส"

"ท่านตั้งใจจริง มีความพยายาม และมีความอดทนในการสอนมากจริง ๆ"

"ท่านกล้าหาญที่จะชนาบโดยไม่กลัวใครจะโกรธ ลักษณะเช่นนี้หายาก"

"ท่านกรุณามาก ไม่เคยทอดทิ้งลูกศิษย์ ให้เวลาเต็มที่ ไม่คิดเหน็ดเหนื่อย ทาวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาแนะนำการปฏิบัติเพื่อให้ได้ทั้งหมด"

"ท่านสามารถอุปมา-อุปไมย ให้เข้าใจได้ชัด"

"ท่านมีความรู้ และความจริงใจมาก"

เหตุจูงใจสุดท้ายคือ เพื่อนผู้ปฏิบัติ มีคะแนนเป็นอัตราร้อยละ 7.9 โดยผู้เข้ารับการอบรมกล่าวไว้ดังนี้คือ

"เจ้าของบ้านมีน้ำใจดีมาก จัดเตรียมสถานที่ไว้สะดวกทุกอย่าง"

"เพื่อนผู้ปฏิบัติเป็นคนดี น่าคบหา"

"เจ้าของบ้านให้ความช่วยเหลือดีมาก"

ทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ

ทัศนคติ คือ แบบอย่างความเห็นซึ่งบุคคลมีต่อสิ่งต่าง ๆ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงแบบอย่างความเห็นที่ผู้เข้ารับการอบรมมีต่อตัวผู้อบรม คำบอกของท่าน และวิธีการอบรม ทั้งในตอนแรกเริ่มก่อนเข้ารับการอบรม และหลังจากเข้ารับการอบรมแล้ว

ทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อตัวผู้อบรม หรือหลวงพ่อบุญธรรมทั้งก่อนและหลังการอบรมดังนี้คือ

"ในช่วงแรกคิดว่าหลวงพ่อก็คือพระธรรมดา ๆ เหมือนกับพระที่แสดงธรรมทั่วไป แต่ตอนนั้นคิดว่าหลวงพ่อก็คือ นักแสดงธรรมที่ดีที่สุด คือท่านสอนให้ผู้ฟังมีความรอบรู้ ฉลาดชั้น รู้จักคิด-ถูก"

"ในช่วงแรกยังไม่ค่อยเลื่อมใสเพราะไม่ชินกับเสียง สำเนียง และธรรมะที่ท่านแสดง ในขณะนั้นเลื่อมใสมากเพราะเมื่อพอจะเข้าใจธรรมะนั้นแล้วนำไปปฏิบัติตามได้ผลดีตามมา"

"ในช่วงแรกที่มาฟัง ไม่รู้สึกประทับใจมากนัก อาจจะเป็นเพราะไม่คุ้นกับสำเนียงของท่านและไม่รู้จักท่านมาก่อน แต่เมื่อได้ฟังหลวงพ่อบาน ๆ ได้รับรู้ถึงความเมตตาคุณธรรมที่ท่านมีให้กับลูกศิษย์ทุกคน ก็ยังรู้สึกซาบซึ้งและมีความเลื่อมใสศรัทธาในหลวงพ่อกว่าท่านเพียงพร้อมไปด้วยความเสียสละ สติปัญญา และความหวังดีที่จะช่วยให้คนนั้นมองแห่งความทุกข์โดยพิจารณาขันธ์ห้าอุปายให้ทุกคนค้นหาความจริงและแนวทางที่ถูกต้อง"

"ตอนแรกคิดว่าหลวงพ่อก็คือเหมือนกับเจ้าสำนักหรือลัทธิที่เห็นทั่วไปในปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อได้ยินคำบอกที่ขัดกับสิ่งที่ตัวเองรู้ ยิ่งทำให้รู้สึกต่อต้านมาก ตอนนั้นเริ่มเลื่อมใสในตัวท่านเนื่องจากทุกเรื่องท่านตอบได้ทันที ไม่จน และเป็นไปได้ ยกตัวอย่างอุปมาอุปไมยให้เห็นภาพได้ แม้จะเป็นนามธรรม รู้สึกว่าท่านรอบรู้ในทุกเรื่อง"

"ในช่วงแรกข้าพเจ้าคิดเพียงว่า หลวงพ่อก็คือพระธรรมดา เป็นพระต่างชาติคงจะเหมือนพระทั่ว ๆ ไป ซึ่งขณะนั้นข้าพเจ้าก็มีครูบาอาจารย์ที่เคารพนับถืออยู่แล้วและคิดว่า 'แนวการสอนของอาจารย์ถูกต้อง นำไปปฏิบัติตาม คงไม่มีพระอื่น ๆ ที่ไหนจะสอนเหมือนอาจารย์นัก' แต่ก็อย่างลองมาฟังหลวงพ่อก็คือพระธรรมดาเพื่อเปรียบเทียบว่าท่านสอนอะไร ข้าพเจ้าฟังสำเนียงท่านไม่ค่อยชัด สำนวนของหลวงพ่อก็คือสั้น ๆ คำสอนคำตอบเหมือนกำปั้นทุบดิน ตอบอย่างไรก็ไม่ถูก มีแต่หลวงพ่อก็คืออยู่อย่างนี้ทำให้จิตใจมาก แต่เพราะหลวงพ่อก็คือสอนมีเหตุผลคิดค้นไม่ได้ ฟังนาน ๆ ในที่สุด ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าหลวงพ่อก็คือจริง ไม่ได้ยกเมฆ ไม่ได้อาศัยตำรา ไม่ได้อาศัยเป็นนักเทศน์ที่มีสำนวนโวหาร แต่หลวงพ่อก็คือคำสอนจากใจท่านทำให้ประทับใจ และตกลงใจยอมรับท่าน"

"ในช่วงแรกที่ไปฟังธรรมรู้สึกโกรธและขัดใจมาก หายไปหลายเดือน ภรรยา ก็พยายามหาทางให้ไปฟังต่อ แต่ก็ยังมีความรู้สึกเป็นหรือขัดใจอยู่นานทีเดียว แต่ตอนนี้เห็นว่าท่านมีความกรุณา อุตุนมาก ท่านมิได้หวังประโยชน์อันใดจากผู้ฟังเลย เพียงแต่ต้องการให้ผู้ฟังเกิดประโยชน์นำไปปลดเปลื้องใจให้พ้นจากทุกข์ และคำพูดทุกคำมีประโยชน์มาก ถ้านำมาปฏิบัติจะเห็นว่าคำที่ท่านกล่าวทุกคำเป็นจริง"

"เป็นพระแก่ ๆ ธรรมดา ๆ รูปหนึ่งทีพูดแต่เรื่องอะไรก็ไม่ทราบ ไม่เหมือนพระรูปอื่น แต่ตอนนี้คิดว่าสิ่งที่ไม่เหมือนที่อื่นนั้น น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง"

"ช่วงแรกคิดว่าท่านคงเหมือนพระทั่ว ๆ ไป แต่ก็แปลกใจในลักษณะท่าทางที่ท่าน ไม่เหมือนกับคนแก่ทั่ว ๆ ไป ปัจจุบันคิดว่าท่านมีความจริงใจกับลูกศิษย์ทุกคน ท่านต้องการให้ลูกศิษย์เข้าใจในสิ่งที่ท่านสอน หลวงพ่อมีความอุตุนมาก"

"ช่วงแรกคิดว่าหลวงพ่อสอนแปลกดี ฟังแล้วมีเหตุมีผลดี แต่ยังไม่ประทับใจมากนัก ตอนหลังฟังบ่อยขึ้นรู้สึกที่หลวงพ่อบอกไม่เหมือนพระธรรมดา มีวิธีการสอนให้ฟังแล้วเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ และตัวหลวงพ่อก็ปฏิบัติอย่างที่หลวงพ่อบอก ไม่ใช่แค่พูดอย่างเดียว นอกจากนี้หลวงพ่อบอกท่านยังมีความกรุณาต่อพวกเราเหมือนพ่อกับลูก"

"ช่วงแรกมีความรู้สึกว่าท่านมีคำพูดแปลก ๆ ดี แต่ค่อนข้างเสียงดังจนเข้าใจว่าท่านดู กิริยาบางอย่างดูแล้วไม่ส้ารวม แต่ก็รู้สึกที่ท่านชยันมาก วันหนึ่งสอน 3 เวลา และนอกเหนือจากเวลาสอนก็ยังให้โอกาสอีก ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเลยทั้ง ๆ ที่เจ็บป่วย ถ้าลูกชั้นก็มานั่งสอน ตอนนี้เข้าใจแล้วว่าท่านต้องการทำลายกิเลส ซึ่งถ้าพูดเบา ๆ ก็ทำลายมันไม่ได้ ท่านกล้าหาญพอจะชนะโดยไม่ว่าใครจะโกรธ"

"ในครั้งแรกที่ไปฟังท่านเทศน์ก็รู้สึกว่าคุณใจ เพราะท่านแนะให้ฆ่ากิเลส ตอนนั้นก็คิดเช่นนั้น"

"ตอนแรกคิดว่าท่านคงเหมือนพระนักเทศน์ทั่ว ๆ ไปที่เทศน์แล้วก็แล้วกันไป คงไม่สนใจในความคิดเห็นใจ ๆ ของผู้มาฟัง และรู้สึกว่าท่านคงเป็นคนดู เพราะพูดเสียงดังกังวาน บางครั้งเหมือนตะเบ็งเสียง ถ้าเป็นคนธรรมดาคิดว่าคงโกรธใครมา แต่ก็สัมผัสได้ว่าท่านไม่ได้พูดเพราะความโกรธ ตอนหลังเห็นว่าท่านมีความกรุณากับลูกศิษย์ทุกคนไม่ว่าจะมาก่อนหรือหลัง ท่านจะกรุณาตอบปัญหาข้อข้องใจให้เสมอและเพียรมากเพื่อให้พวกเราเข้าใจในธรรมะที่ท่านแสดง ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งใจ และบางครั้งละอายใจมากที่ทำไม่ได้ที่ท่านบอก แต่ท่านเป็น

แบบอย่างให้ข้าพเจ้าเกิดกำลังใจจะปฏิบัติธรรมต่อไปได้ รู้สึกว่าท่านเป็นยิ่งกว่าพ่อแม่ของเราเสียอีก"

"ในช่วงแรกที่มาฟังไม่รู้เรื่อง แต่ก็ทนฟังเพราะเพื่อนชวน และเห็นหน้าท่านเหมือนหลวงปู่แหวนก็มีความเลื่อมใสและรักเพราะใบหน้าของท่านมีความกรุณา และกระตือรือร้นที่จะสอน ท่านให้ความเป็นกันเองจนเปรียบเหมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ที่รักคนหนึ่ง และคำสอนของท่านมาถูกใจตรงที่ท่านสอนวิธีละ โกรธ เนื่องจากเป็นคนใจร้อนชอบโกรธบ่อย ๆ จึงหาวิธีละ โกรธ เมื่อได้ยินคำสอนของท่านจึงสนใจและพยายามปฏิบัติ ในช่วงนี้รู้แล้วว่าคำสอนของท่านถูกต้อง ถ้าปฏิบัติตามอย่างจริงจังแล้วก็จะ ได้ผลที่พันทุกซ์ได้"

"ทั้ง ๆ ที่เคยฟังเทศของหลวงปู่และคิดว่าดี น่าสนใจ แต่ด้วยความที่มีอคติกับผู้ที่นั่งห่มสีเหลือง โกงหัว เมื่อเจอหลวงปู่ครั้งแรกก็ยังรู้สึกดูหมิ่น ไม่ยอมกราบท่าน ตอนนั้นไม่มีความรู้สึกเช่นนั้นอีกเลย"

"เนื่องจากไม่เคยปฏิบัติธรรมที่ใดมาก่อน ไม่สนใจในเรื่องนี้ ในครั้งแรกที่พบท่านก็เฉย ๆ แต่เนื่องจากมีปัญหา มาฟังธรรมจากท่านแล้วสามารถนำคำสอน ไปปฏิบัติตามแล้วสามารถแก้ปัญหาทางใจได้ จึงเกิดความประทับใจ ติดตามฟังมาเรื่อยจนบัดนี้ ตอนนั้นคิดว่าหลวงปู่ท่านมีความกรุณาต่อพวกเรามาก ท่านทรมุ่เทศน์ปัญหาสอนเราไม่เห็นแก่เห็นดเห็นน้อยสงสารเราที่อยู่ในทุกซ์ ท่านให้คำสอนเพื่อให้เรานำไปปลดเปลื้องใจให้พ้นจากทุกซ์"

"ช่วงแรกที่มาฟัง แปลกใจว่าหลวงปู่ไม่เหมือนพระสงฆ์อื่น ๆ ที่เคยรู้จักและฟังธรรม ท่านไม่มีการสวด การนั่งแสดงธรรมบนธรรมมาสน์ ไม่มีใบลาน รูปปั้นประติมากร เครื่องไทยทาน หรือการสมานทานศีล เป็นต้น ปัจจุบันเห็นว่าการสอนของท่านเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังมากกว่าการนำสวดทำวัตรเช้า-เย็น ท่านสอนเรื่องหาปัญญาเพื่อแก้ทุกซ์ร้อนที่เกิดขึ้น ในใจโดยวิธีแนะนำและให้เอาไปปฏิบัติจนเกิดปัญญามาเอง สามารถแก้ไขปัญหาค้นเองและผู้อื่นได้ด้วย"

ทัศนคติของผู้ปฏิบัติที่มีต่อหลวงปู่ทั้งหมดมีใจความไม่พ้น ไปจากที่นำมาแสดงข้างต้น

ทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อคำบอกของผู้ทำการอบรม มีดังต่อไปนี้คือ

"คำบอกของหลวงปู่ เมื่อเราได้ยินได้ฟังก็ต้องใช้เวลาในการพิจารณาซึ่งก็เห็นว่า มีเหตุผลและเป็นจริงตลอด ไม่ว่าจะคิด ในตอนแรกที่เจอหรือตอนนี้"

"ในช่วงแรกยังสับสนอยู่ เพราะผิดจากที่เราเคยรู้มาแต่ขณะนี้เห็นว่าคำบอกของหลวงปู่เป็นสัจธรรมทุกคำ"

"ช่วงแรกที่มาฟังรู้สึกว่าคุณบอกของหลวงพ่อกำลังทำลายความคิด ปัจจุบันก็เช่นกัน"

"เมื่อก่อนคิดว่าคำบอกของหลวงพ่อบอกในสิ่งที่เรารู้แล้วเพราะหลวงพ่อบอกเกี่ยวกับเรื่องของเรามาตอนนี้รู้สึกว่าตัวเองไม่รู้อะไรเลยเพราะเท่าที่ฟังๆ มาเป็นความจำทั้งหมด ถ้ายังหาตัวจริง ไม่ได้ก็เท่ากับว่ายังไม่มีความรู้คืออะไรขึ้นมา"

"คำบอกของหลวงพ่อในช่วงแรกที่เริ่มมาฟังมักจะเป็นเรื่องง่าย ๆ (เรียกว่าง่าย อาจจะไม่ถูก ควรจะเรียกว่า ธรรมที่ยังไม่ละเอียดนัก) ฟังแล้วเข้าใจและพอจะหาคำตอบได้บ้าง แต่ตอนหลังคำบอกของหลวงพ่อก็ละเอียดและยากขึ้นทำให้เราค่อย ๆ พัฒนาขึ้น"

"คำบอกของหลวงพ่อขัดแย้งหรือ ตรงกันข้ามกับที่เคยรู้มาทั้งหมด สงสัยมาก ติดตาม ชักถาม และนั่งธรรมะ จากทำมานานเกือบ 3 ปี (แต่ไม่ต่อเนื่อง) จึงจะพอจับแนวทางได้บ้าง เข้าปีที่ 4 จึงได้ปฏิบัติตามแนวของหลวงพ่อจริงจังขึ้น แล้วตอนนี้คิดว่าคำบอกของหลวงพ่อเป็นการเปิดเผยตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แท้จริง"

"เป็นคำบอกที่แปลก แต่เมื่อคิด นิจารณาหรือนำไปปฏิบัติตามแล้วรู้ได้มาเป็นจริง"

"ในช่วงแรกที่มาฟังหลวงพ่อ ก็มีความเข้าใจว่า คำบอกของท่านมีความละเอียดลึกซึ้งมาก สามารถชี้ผิดบอกถูกอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งไม่เคยฟังจากที่ไหนมาก่อน ขณะนั้นก็ยังคงคิดเช่นนั้นอยู่"

"ตอนแรก ชัดใจบ้าง แต่รู้สึกแปลกใจมาก ชัดใจตรงที่ท่านว่าเราโง่ แล้วรู้สึกว่าคุณคำถาม-คำตอบของท่านเหมือนกำปั้นทุบดิน เหมือนท่านตอบยวน ๆ ตอนหลังไม่ชัดใจแล้ว รู้สึกยอมรับว่าโง่"

"ตอนแรกฟังแล้วชอบ เห็นด้วยถึงคำบอกที่แปลกจากที่อื่นของท่าน เพราะเคยสงสัยของที่ท่านมาก่อน พอท่านอธิบายให้เห็นชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ใจก็เลยยอม"

"ในช่วงแรกคิดว่าแปลก ไม่เคยได้ยินคำบอกแบบนั้นมาจากไหนเลย ตอนนั้นคิดว่าคำที่ท่านบอกมาเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง หลังจากที่มีโอกาสเข้าใจมาบ้างเล็กน้อย เท่าที่ทราบเล็กน้อยก็ไม่เคยผิดไปจากคำบอกของท่านเลย"

"ตอนแรกคิดว่าหลวงพ่อบอกอะไรค่อนข้างสูงเกินไป ฟังไม่ค่อยเข้าใจแต่น่าสนใจดี บางทีก็รู้สึกว่าท่านว่าอะไร ๆ ก็หายไปหมด และถ้าคำไหนเรื่องใดที่ชอบคำไหนอย่างรุนแรงก็เลยทำให้คิดว่าทำไมหลวงพ่อต้องไปว่าเขาแรงๆ อย่างนั้นด้วย และหลวงพ่อบอกว่า เราโง่เองเรื่อย แต่เนื่องจากไม่ได้เป็นคน anti อะไรมาก ๆ และมีบางส่วนที่น่าสนใจจึงลองฟังไปเรื่อย ๆ"

นึ่งไปนึ่งไปก็รู้สึกว่ามันน่าสนใจมากเพราะเป็นเรื่องใจของเราเอง และเป็นเรื่องที่ไม่เคยได้ยิน จากที่ไหนมาก่อนเช่น เรื่องต้นข้าว ผลบาปผลบุญเป็นผู้ไปเกิดอีก ตัวเราทั้งหมดตาย เพราะเท่า ที่นึ่งมากมีแต่วิญญาณไปเกิดอีกหรือไม่ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่ได้ ไม่ได้เห็นด้วยตา แต่เมื่อนึ่งไปแล้ว ท่านทำให้เรารู้ว่า เราใจเอง บางเรื่องไม่ใช่วิสัยที่ตาเราจะเห็นได้ แต่ต้องเป็นปัญญา"

"ช่วงแรกที่มาฟัง ไม่รู้เรื่องเลยที่ท่านบอกเรื่องอริยสัจจะสี่ เพราะนาน ๆ ไป นึ่งครั้ง ไม่ติดต่อกัน ก็ไม่รู้เรื่อง งงไปหมด และไม่สนใจเรื่องคำพูดที่เป็นภาษาบาลี บอกว่าเป็น ภาษาของพระ ไม่เข้าใจ ไม่สนใจ จะสนใจแต่เพียงละโกรธ ละกลัวอย่างเดียวเพราะเป็นคนกลัว ผีมาก ในตอนนั้นคิดว่าคำบอกของท่านดีที่สุดใน"

"ตอนแรกฟังคำของท่านงงและอึดอัดมาก เพราะในที่ประชุมรู้สึก ๆ ทุกคนจะเข้าใจ กันหมด มีแต่เราคนเดียวที่ฟังไม่รู้เรื่อง ตอนนั้นเข้าใจว่าคำบอกของหลวงพ่อบอกไม่ใช่บอกให้เชื่อ ให้จำ ท่านบอกให้ไปดู ไปสังเกตให้เห็นความจริงอย่างที่ท่านบอก การสังเกตก็ไม่ได้มองมาข้าง นอกอย่างที่เรเคยชิน แต่เป็นการทำในตัวเอง"

"ช่วงแรก งงเพราะไม่เคยได้ยินแบบนั้นมาก่อนแต่ก็ชอบ แม้จะไม่ค่อยเข้าใจ หลัง จากนั้นได้พิจารณาเห็นว่า คำกล่าวของหลวงพ่อบอกเป็นจริงและสามารถนำมาแก้ไขปัญหาในชีวิต ประจำวันได้"

"คำบอกของท่านแปลกจากที่อื่น ๆ นึ่งแรก ๆ ก็งงมากเลยไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร เพราะท่านบอกเรื่องของเรา ให้เรารู้เรื่องของเราฟังแค่นี้ก็งงพะละ อยู่กันมาตั้งแต่เด็ก ๆ ยังไม่เคยมีใครมาบอกเลย พอช่วงหลังก็เข้าใจมาบ้าง อยากจะนึ่งไปเรื่อย ๆ"

"คำบอกของหลวงพ่อบอก นึ่งมาก ๆ เข้าและพิจารณาบ่อย ๆ เข้าเราจะรู้ว่ามันเป็น ประโยชน์กับเรามาก คำบอกจะถูกอย่างไรเราก็ต้องลองปฏิบัติเองก่อน เมื่อผลมันเป็นอย่างไร เราก็รู้เอง สำหรับผม คำบอกของหลวงพ่อบอกแล้วแต่จะเป็นประโยชน์กับผมเพราะมันทำให้ผมรู้ อะไรอีกมากเลยกับการปฏิบัติละกิเลสต่าง ๆ ที่จะทำให้เราทุกข์"

"ในช่วงแรกรู้สึกแปลกใจกับคำบอกของหลวงพ่อบอก เพราะมันตรงกันข้ามกับที่ เคยรู้มาทั้งสิ้นแต่ก็หาเหตุผลมาโต้แย้งกับท่านไม่ได้ จึงลองปฏิบัติตามคำบอกของท่านดู มาตอนนี้ จึงสามารถตัดสินใจได้แล้วว่าที่เราเคยรู้นั้นผิดทั้งหมด"

ทัศนคติของผู้เข้าไปรับการอบรมที่มีต่อวิธีการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ มีดังต่อไปนี้คือ

"ในช่วงแรกไม่เข้าใจเลยที่หลวงพ่อบอกสอนให้ทำอะไร รู้สึกว่าหลวงพ่อบอกไม่เห็นบอก

วิธีทำให้เลยไม่เหมือนกับอื่น ๆ ที่จะบอกวิธีปฏิบัติคนให้ก่อนว่าต้องทำอะไรบ้าง แล้วจึงแนะนำสั่งสอนเป็นครั้งคราวไป แต่หลวงพ่อก็ตั้งใจฟังธรรมที่แสดง โดยบอกว่ามันแหละคือการทำปฏิบัติ ให้ฟังมากๆ ก็รู้สึกงง แต่ก็พยายามปฏิบัติตามเพราะอยากจะพิสูจน์ มาถึงตอนนี้จึงได้เข้าใจวิธีการสอนของหลวงพ่อกว่าเป็นการสอนที่ได้ผลมากถ้าตั้งใจทำตามวิธีการที่หลวงพ่อบอกคือตั้งใจฟัง ทำให้เข้าใจไปถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าด้วยว่าท่านได้ใช้วิธีการสอนอย่างนี้มาก่อนตั้งหลักฐานตามพระไตรปิฎกที่เขียนว่า พระอรหันต์ทั้งหลายในสมัยนั้น ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์จากการฟังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดง ซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยเข้าใจเลยว่าจะทำไมพระอรหันต์ทั้งหลายจึงสำเร็จเป็นอรหันต์ได้จากการได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าเพียงไม่กี่คำ หลวงพ่อเป็นสาวกที่สอนตามวิธีการของพระพุทธเจ้า"

"ตอนแรกก็คิดว่าวิธีการสอนของหลวงพ่อมันน่าเบื่อเพราะแค่นั่ง และถามแค่นั้น มันคงจะเป็นเพราะไม่เหมือนกับตอนเรียนที่โรงเรียนเพราะต้องจดและจำด้วย พอมาที่หลังก็ทราบว่าเป็นวิธีสอนของหลวงพ่อมันมีจุดประสงค์อีกอย่าง มันเป็นวิธีจับผิดบอกถูกและไม่มีการจัดการจัดการที่เราจะได้เรียนรู้ก็ต้องอาศัยการพิจารณาอย่างเดียวจะทำให้เกิดปัญญาตัวเอง ไม่ไปรู้ตามเขาหรือจำตามเขาเพราะสิ่งพวกนั้นมันเสื่อมได้แต่การรู้อย่างนั้นไม่เสื่อม"

"ในช่วงการฟังครั้งแรกเมื่อปลายปี 2530 ฟังท่านไม่ค่อยเข้าใจ เนื่องจากสำเนียงและการยกตัวอย่างอุปมาอุปไมยยังไม่ค่อยเข้าใจ แต่ช่วงหลังคือช่วง ตุลาคม 2531 มาฟังรู้สึกว่าการสอนของท่านเปลี่ยนไป การยกตัวอย่างอุปมา-อุปไมยเข้าใจง่ายขึ้น และมีการย้อนลูกศิษย์ให้ถ่ายทอดความเข้าใจของตนออกมาให้ท่านฟังหลังจากฟังธรรมะจากท่านแล้ว ซึ่งชอบมาก มีความรู้สึกว่าการธรรมะเป็นของที่ยากกว่าที่คิดมากมาย และท่านได้แก้ไขความเข้าใจผิดในธรรมะได้อย่างชัดเจน"

"วิธีการสอนของหลวงพ่อบอกมา ไม่เหมือนกับอื่นเท่าที่ได้ศึกษาและได้ฟังมา เพราะท่านใช้วิธีการหลายๆ อย่างเพื่อจะให้ผู้ฟังเกิดปัญญา เช่น ให้มีการซักถามโต้แย้ง ตัวท่านเองจะเป็นผู้ตัดสิน โดยการจับผิดแล้วบอกสิ่งที่ถูกต้องจนถึงการเจริญภาวนา ท่านเองปรับปรุงวิธีการสอนอยู่เสมอ ไม่น่าเบื่อ"

"ในช่วงแรกจากวิธีการสอนรู้สึกตกใจและเกรงกลัว เพราะเสียงท่านดังและเอ็ด เวลาเราไม่รู้เรื่อง ในช่วงหลังรู้สึกว่าการสอนของท่านดี ไม่ให้จดไม่ให้จำ แต่ให้พิจารณาได้ด้วยตนเองจะได้ช่วยเหลือตนเองได้ ความจำช่วยไม่ได้ ท่านสอนซ้ำแล้วซ้ำอีกทำให้เข้าใจ

มากขึ้นเรื่อย ๆ มีการอนุญาตให้ถามอย่างเสรี และกรุณาตอบให้จนเข้าใจแจ่มชัด”

“วิธีการสอนของหลวงพ่อกำลังคิดว่าจะสอนแบบแปลกไม่เหมือนใคร คือไม่ใช่สอนให้เราจำอย่างเดียวมักมีการตั้งคำถาม และให้ตอบ ในตอนแรกไม่ชอบวิธีการสอนแบบนี้ เนื่องจากไม่ชอบคิด และไม่กล้าตอบ เกรงจะผิดแล้วอายเขา แต่ในตอนนี้คิดว่าวิธีการสอนแบบนี้ของหลวงพ่อกับวิธีการสอนที่ดีที่สุดเนื่องจากสามารถจะแก้ความเข้าใจผิด ซึ่งเราไม่รู้ คิดว่าถูก ในขณะที่ตอบผิดและท่านช่วยแก้ไขให้ เราก็ได้ถูกในขณะนั้นและก็จะจำไปตลอดชีวิตเลย เท่าที่ผ่านมายังไม่ค่อยชอบตอบ แต่จากการสังเกตเห็นว่าหากผู้อื่นตอบแล้วตอบผิด ท่านแก้ไขให้ เราก็ไม่จำเพราะไม่ใช่ความผิดของเรา แต่หากเราแสดงความผิดของเราออกมาให้ท่านจับผิด แล้วบอกถูกเราจะจำความผิด-ถูกนั้นไปตลอดเลยจึงเห็นว่าวิธีการสอนของหลวงพ่อกำลังให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น หากผิดก็จับผิดแล้วบอกถูก หากถูกก็อนุโมทนาด้วย เป็นวิธีการสอนที่ทำให้พวกเราก้าวหน้ากว่าวิธีอื่น เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ให้อิสระที่จะแสดงความคิดเห็นหากความคิดเห็นนั้นไม่ถูกต้อง ท่านก็จะไม่เผด็จการคือจะหาเหตุผลแสดงหรือชี้แจงใจเรายอมรับว่าผิดจริง เมื่อเรายอมรับว่าผิด จึงยอมแก้ไขเมื่อแก้ไขก็จะได้ถูก”

“วิธีการสอนของท่านในช่วงแรกที่มาฟังรู้สึกว่าเป็นการไม่ต้องนั่งพนมมือ รู้สึกสนุกสนานไปกับคำถามของท่านและคำตอบของเรา แม้จะฟังคำสอนไม่ค่อยเข้าใจ แต่ก็ไม่ใช่เบื่อ ต่างจากการฟังเทศน์ที่อื่น ๆ ที่นั่งฟังอย่างเดียวแล้วไม่รู้เรื่องอะไรเลย เป็นเรื่องน่าเบื่อหน่ายจริง ๆ เมื่อยกเมื่อย ง่วงกึ่งง่วง และทนไม่ได้แทบทุกครั้ง ตอนนั้นก็คิดว่าวิธีการสอนของท่านดีมาก การชี้ผิดบอกถูกในปัจจุบัน ได้ผลดีมาก”

“ตอนแรกไม่ชอบ เพราะคิดว่าท่านดุ ตอนหลังคิดว่าวิธีการสอนที่ทำให้เรารู้โง่งของเราเองนี้สำคัญมาก เพราะธรรมคัมภีร์จะคิดว่าตัวเองถูก และคนที่จะมาบอกว่าเราผิดและให้เรายอมได้นั้นไม่ใช่จะหาได้ง่าย ๆ เพราะเขาต้องมีเหตุผลที่เรายอมรับได้ เท่าที่ฟังมาหลวงพ่อกำลังสามารถทำให้คนเห็นความโง่งของตัวเองได้และท่านจะบอกถูกให้ด้วย ทำให้เรามีของเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนเราคิดอย่างนี้ ผิดอย่างไร เดียวนี้หลวงพ่อกำลังให้รู้ถูก ถูกเป็นอย่างไร การจับผิดบอกถูกของท่าน ท่านหาเหตุผลจนครอบคลุมไปหมด หากเรายังสงสัยก็ให้เถียงได้ ธรรมคาคนเราไม่ชอบให้ใครมาเถียงตัวเองหรอก แต่ท่านกลับชอบให้เราซักถาม ทำให้คิดว่าครูที่สอนได้แบบนี้ไม่ใช่หาได้ง่าย ๆ”

"ขอบวิธีการสอนของหลวงพ่อดังแต่แรกมานี้ เพราะที่ท่านสอนแบบซักถาม ได้เหมือนคุยกับลูกศิษย์ ไม่มีความรู้สึกว่าจะมาเรียนกับพระ ไม่มีพิธีกรรมอะไร รู้สึกว่าปฏิบัติธรรมไม่ต้องไปปฏิบัติที่ไหน ให้มาปฏิบัติที่ใจ ระยะเวลา หลังจากที่ได้เรียนมาระยะหนึ่งแล้วทำให้ทราบถึงวิธีการสอนของหลวงพ่อดังมีหลาย ๆ วิธี ซึ่งท่านพยายามหาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ซึ่งท่านเห็นว่าลูกศิษย์พอจะเข้าใจและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดมรรคผลได้บ้าง แต่ที่ชอบที่สุดคือวิธีที่ท่านแสดงธรรมมา เปิดโอกาสให้ซักถาม ตั้งปัญหาให้ตอบ ซึ่งคิดว่าวิธีการเหล่านี้ทำให้ลูกศิษย์มีความรู้สึกสนิทสนมใกล้ชิด ไม่เหมือนจะมาเรียนกับพระเลย และที่ชอบวิธีการสอนของหลวงพ่อดังอีกแบบคือตัวท่านได้ทำตัวเป็นตัวอย่าง ซึ่งลูกศิษย์สามารถนำไปพิจารณาและพยายามนำไปปฏิบัติตาม ท่านมีวิธีที่จะอธิบายสิ่งที่ยากให้ผู้อื่นได้ เข้าใจได้บ้าง โดยวิธีการเปรียบเทียบได้ดีมาก"

"ในตอนแรก ท่านถามคิดว่าง่าย แต่กลับตอบผิดถูกท่านไล่ต้อนคิดว่าทำไมท่านไม่ให้เราถูก เพราะเราารู้ที่อยู่แล้ว เรียนธรรมะอยู่กับวัดตั้งแต่เด็กจนแก่แล้ว คิดว่าเราเก่ง เราดีอยู่แล้ว ตอนนั้นซัดใจมาก หากคำตอบให้ท่านไม่ได้ก็เลยหนี ไม่ยอมไปฟัง ตอนนั้นยอมรับว่าที่เราเข้ามาแต่ก่อน รู้แต่ชื่อ วิธีการสอนของท่านดีจริง ๆ ทำให้เราละสิ่งที่ผิดทำถูกได้"

"ช่วงแรกหรือช่วงหลังมีความเห็นเหมือนกันคือ หลวงพ่อดังมีวิธีการสอนแบบ active learning คือให้หัดคิดและพิจารณาเอง ให้รู้เอง ไม่ใช่เอาแต่ท่องจำแต่ไม่รู้จะอะไรจริง"

"ตอนแรกนั้นคิดว่ามาลองฟังเท่านั้น พอเจอคำถามก็รู้สึกอึดอัด โมหะเพราะว่าไม่รู้จะตอบอะไร อายุที่ตอบไม่ได้และพาลโกรธหลวงพ่อดังที่ท่านน่าจะรู้ว่าเราเพิ่งมาเรียนแล้วจะให้ตอบได้อย่างไร เพราะยังชินกับการเรียนหนังสือที่ครูต้องสอนก่อนแล้วค่อยถาม ตอนนั้นคิดวิธีการสอนของหลวงพ่อดังเป็นวิธีที่สอนให้เราปฏิบัติ ในขณะที่เรียนเลย ท่านหยอดคำถามให้ชิมก่อน เมื่อเราเริ่มติดตามหา เมื่อมีผู้ตอบท่านก็จะจับผิด ว่าผิดอย่างไร และบอกถูก เพื่อให้ความเห็นผิดของผู้นั้นตกไปโดยที่ผู้นั้นเห็นด้วยตนเอง"

"ช่วงแรกรู้สึกไม่พอใจกับวิธีการสอนคือการขาน เพราะดูเหมือนว่าหลวงพ่อดังมาก และทำไมต้องมีการเดินจงกรมกันมาก ๆ ช่วงหลังคิดว่าการสอนแบบหลวงพ่อดังเป็นการสอนที่ดีที่สุด ทำให้เกิดปัญญา รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักฟัง รู้จักถาม รู้จักที่จะพิจารณาหาถูกหาผิด และการขานเป็นการแก้ใจได้ดีที่สุด"

"ช่วงแรกคิดว่าวิธีการสอนของหลวงปู่แปลก เพราะไม่มีการใช้วัตถุมงคล พระพุทธรูป ฯลฯ ในการสอนหรือระหว่างการสอนเลย จะมีก็แต่วัตถุอะไรก็ได้ที่ใช้ประกอบการสอนของท่าน

(วัตถุใกล้มือต่าง ๆ เช่น ขาดังไมโครโฟนและกระดาษทิชชู) ตอนนี้เข้าใจว่า ความมีเหตุผล ความจริงในคำสอนของท่าน ทำให้ไม่ต้องใช้วัตถุมงคล”

จากคำพูดของผู้เข้ารับการอบรมข้างต้นซึ่งแม้ว่าจะไม่ใช่คำพูดของทุกคน แต่ส่วนที่นำมาเสนอในที่นี้ก็ได้คลมที่ศรัทธาของผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมดเพราะผู้วิจัยได้คัดเอาส่วนที่เหมือนกันหรือซ้ำกันออกเพื่อมิให้ซ้ำซ้อนกันเกินไปนัก อาจสรุปได้ดังนี้คือ

ผู้ปฏิบัติส่วนมากแรกรู้จักหลวงพ่อก็มองท่านว่าเป็นเพียงพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งไม่แตกต่างจากพระสงฆ์รูปอื่น ๆ มีเพียงจำนวนน้อยที่เห็นว่าท่านแปลกกว่าผู้อื่น อย่างไรก็ตามหลังจากเข้าอบรมชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วพวกเขาเริ่มเห็นว่าท่านต่างจากพระสงฆ์รูปอื่น ๆ มาก ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้จริงรู้แจ้ง เพียงพร้อมด้วยสติปัญญา ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความเสียสละ และความกรุณาต่อลูกศิษย์

ต่อคำบอกของหลวงพ่อก่อน ในตอนแรกพวกเขาส่วนมากเห็นว่าเป็นคำบอกที่แปลกจากที่อื่น ๆ มีความลึกซึ้ง เข้าใจยาก จนหลายคนออกปากว่าฟังแล้วสับสนไม่รู้เรื่อง บางคนรู้สึกขัดใจ เพราะต่างจากความรู้เดิมของตน แต่ก็ยังมีบางคนคิดว่าท่านบอกในสิ่งที่พวกเขาารู้อยู่แล้ว ซึ่งในตอนหลังพวกเขาต่างเห็นว่าคำบอกของท่านเป็นเหตุเป็นผล เป็นสัจธรรม มีประโยชน์คือปฏิบัติตามแล้วแก้ทุกข์ร้อนในใจได้จริง ๆ และเป็นสิ่งที่ต่างจากความรู้เดิมของตนอย่างมาก

สำหรับวิธีการอบรมพอจะสรุปได้ว่าส่วนมากในตอนแรกจะไม่เข้าใจถึงวิธีการสอนของท่านและเห็นว่าท่านสอนแปลกจากที่อื่น ๆ บางคนขัดใจที่ท่านสอนโดยการตั้งคำถามให้ตอบและชี้แจงบอกถูกแต่เมื่อมาปฏิบัติสักระยะเริ่มเข้าใจอะไรบ้างแล้วจึงเห็นว่าวิธีการชี้แจงบอกถูก เป็นวิธีการสอนที่ได้ผลดีคือสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดปัญญาความรู้จริงรู้แจ้ง ละสิ่งที่ผิด ทำสิ่งที่ถูก จลลาคดับทุกข์ในใจได้ไม่ใช่เพียงแต่รู้จำ

ผลการปฏิบัติ

หลังจากเข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติมาชั่วระยะเวลาหนึ่ง จากการสังเกตของผู้วิจัยซึ่งได้ทำการสังเกตการอบรมเป็นเวลากว่าปี พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านนิสัยใจคอ ความเป็นอยู่และความคิดเห็นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากคำที่ผู้เข้ารับการอบรมให้สัมภาษณ์ดังนี้คือ

“เรียนกับหลวงพ่อกแล้วคิดเป็น เมื่อก่อนคิดไม่เป็น คิดแล้วมีแต่อยู่ในทุกข์ เต็มวันมี

ความเป็นอิสระมากขึ้น ไม่ตกอยู่ภายใต้สังคม เช่น กลัวคนนั้นว่า คนนั้นว่า ตัดความกังวลได้มาก และเมื่อก่อนคิดว่าตัวเองรู้มาก รู้จักศาสนาพุทธดีเพราะมีอาจารย์เยอะ แต่ตอนนี้รู้สึกตัวเองไม่ค่อยรู้จักศาสนาพุทธยังต้องศึกษาอีกมาก ความรู้เก่าใช้ไม่ได้เลย"

"เมื่อก่อนเป็นคนโกรธง่ายมาก ชอบโทษผู้อื่นมาตลอด ไม่ชอบใจจะแสดงออกทั้ง วาจา ท่าทาง ทุกอย่าง จะจดจำเคียดแค้นนาน ๆ ปัจจุบันหากจะไม่ได้ดีก็มีโกรธบ้าง แต่ไม่รุนแรง และคลายโกรธได้เร็วกว่าเดิมมาก"

"เมื่อก่อนเป็นคนขี้น้อยใจ และชอบคิดว่าตัวเองเป็นคนดี ชอบวิตกกังวลเกี่ยวกับผู้อื่นมาก กลัวเขาไม่ชอบเรา กลัวเขาว่าเราอย่างนี้เป็นอย่างนี้ พอมาฟังธรรมหลวงพ่อกั๊วว่า ผู้อื่นทำให้เราเดือดร้อนไม่ได้ นอกจากกิเลสในใจของตัวเองจึงลดนิสัยเหล่านั้นลงได้ และคิดว่าคนเราควร จะเรียนรู้ผิดรู้ถูก รู้จักดีแท้ ๆ ก่อนอะไรอื่นทั้งหมด"

"นิสัยใจคอ เดิมเป็นคนใจร้อน ชอบเอาชนะคน ไม่เกรงการปะทะทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่เกรงแม้แต่ผู้บังคับบัญชา แต่สำหรับผู้ที่รักก็จะให้จนเกินไป ไม่มีความพอดี แต่เมื่อมาพบคำสอนของท่าน เห็นโทษของการปฏิบัติที่ผ่านมาว่าเป็นการกระทำที่โง่เขลาที่สุด เพียงแค่เข้าใจคำสอนของท่านบ้างยังไม่รู้จริงก็ยังเป็นผลดีขึ้นมา ชีวิตความเป็นอยู่ก็สงบขึ้น การทำอะไรดูจะราบรื่นพอสมควร กับผู้อื่นก็ลดการเอาชนะ การปะทะก็เกือบไม่มีการก่อศัตรูลดลงไปมากทีเดียว เห็นได้จากการที่คนอื่นกล้าที่จะมาพูดคุยด้วย จิตใจของตัวเองก็รู้สึกเบิกบานไม่เครียดเหมือนก่อนเห็นใจคนอื่นดีขึ้น ชีวิตในครอบครัวก็ดีขึ้นมีการเห็นใจและเข้าใจกันมากขึ้น"

"ชีวิตทั้งชีวิตมันเปลี่ยนแปลงเป็นตรงกันข้ามกับก่อนมาปฏิบัติ ความเป็นอยู่อย่างอื่นไม่ต้องเดือดร้อนไปหาเงินให้ลำบากเหมือนเมื่อก่อน ครอบครัวมีความสุข เข้าใจกัน ไม่มีปัญหาทำให้กันเดือดร้อน นิสัยใจคอก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง เช่นเมื่อก่อนคิดแต่เอาโทษผู้อื่น แต่ปัจจุบันไม่เคยคิดเอาโทษใครเลย ทำให้รู้สึกร่มเย็น เป็นสุขใจมาก ไม่เคยคิดทำร้ายผู้อื่นเหมือนก่อน เมื่อเห็นผู้อื่นทำผิดก็ให้อภัยง่าย ๆ และพยายามหาทางช่วยเหลือให้เขาได้ทำถูกเท่าที่จะช่วยได้ ชีวิตในปัจจุบัน ไม่เคยคิดเป็นศัตรูกับผู้อื่นเลย เพราะรู้ว่าแท้ที่จริงแล้วการที่คนเราทำความชั่วนั้นไม่ใช่เพราะสิ่งแหวดล้อมแต่ทำเพราะความชั่วในใจของตนเองต่างหาก ต้องปฏิบัติละความชั่วในใจของตน ได้จึงจะเป็นคนดีและทำความดีได้สำเร็จ"

"ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตคือการกิน การอยู่ น้อยลง รู้จักหาความผิดของตัวเองมากขึ้นก่อนนั้นมักจะเพ่งหาความผิดของผู้อื่น รู้จักที่จะอดทนอดกลั้นมากขึ้น"

"ใจเย็นมากขึ้น ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากขึ้น
ความเป็นอยู่เรียบง่ายขึ้น"

"อย่างน้อยก็พยายามไม่เอาเรื่องกับผู้อื่น คนไหนทำผิดผู้หนึ่งก็รับผิด ผิดใครผิดมัน
ยกให้กันไม่ได้"

"มีความหนักจากทุกข์ เคยซ่อนแต่ตัวก็ลดลง โทสะเกรี้ยวกราดก็ลดลง ไปหวังใน
ตัวคนอื่นน้อยลง รู้ว่าอะไรเป็นอะไรซึ่งแต่เดิมคิดว่ารู้นแต่จริงๆ ไม่รู้ พอได้ของเปรียบเทียบจึงจะรู้"

"ลดความทะเยอทะยาน มีการควบคุมจิตใจดีขึ้นคือบรรเทาโกรธ การรัก มีชีวิต
การเป็นอยู่เรียบง่ายคือไม่พิถีพิถันเหมือนก่อน ลดความยึดมั่นในความคิดของตนเอง ฟังความคิด
เห็นของผู้อื่นมากขึ้น"

"เปลี่ยนไปมาก จากเดิมเป็นคนชี้แจง ต้องการเพื่อนมาก ๆ แต่งตัวเก่ง ใช้เงิน
เปลือง ชีใจน้อย โกรธง่าย เจ้าคิดเจ้าแค้น ซอมนอน ซอบเที่ยว ตอนนั้นรู้แล้วว่าคนเราเกิดมาก็
ตัวคนเดียว ตายคนเดียว ใครช่วยใครไม่ได้ ต้องนั่งตัวเอง นิสัยเหล่านั้นก็ลดลงไปมาก และรู้สึก
สบายใจกว่าเดิม"

"เห็นได้ชัดคือทุกข์ลดลงไปมาก เมื่อก่อนเคยแต่คิดเรื่องที่ว่าวนวายใจตลอดเวลา คิด
หาเงิน กังวลสารพัด ท่องงาน ท่องลูก ท่องสังคม ตอนนั้นพอจะรู้จักคิดหันจากทุกข์ได้บ้าง เรื่องที่
ไม่เป็นประโยชน์ก็หยุดคิด คิดเรื่องที่เป็นประโยชน์ไม่เป็นทุกข์ โทษแก่ใจแทน"

"ก่อนมาปฏิบัติกับหลวงพ่อกับ คึดแต่แห่งโทษภายนอก หากความผิดจากภายนอก แต่
เดี๋ยวหันใจกลับมาโทษในตัวเองเพราะผิดถูก ผู้อื่นทำให้ไม่ได้ ใครทำลายใครก็ได้ นอก
จากสิ่งชั่วในใจตนเอง ด้านชีวิตความเป็นอยู่ เคยเป็นคนทะเยอทะยานและมีความต้องการในสิ่ง
ต่าง ๆ สูง แต่เดี๋ยวหันใจกับความพอมีพอใช้และลดความอยากได้ต่าง ๆ ลงมาก"

จากการศึกษาผลปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมทุกท่านมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านนิสัยใจคอ
การดำรงชีวิต และความเห็นเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นไปในทางที่พวกเขาทุกคนล้วนพอใจ อย่างน้อยที่
สุดทุกคนก็ใจเย็นขึ้น เพราะโทสะเป็นสิ่งแรกที่ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้เรียนและ ส่วนการเปลี่ยน
แปลงอื่น ๆ ก็ต่างกันไปตามความเข้าใจในธรรมะ ซึ่งโดยรวมแล้วอาจสรุปได้ดังนี้คือ

นิสัยใจคอ ผู้ที่ช่างโกรธ ช่างน้อยใจ ซอมนอน ชักช้า ชีแจง เอา
แต่ใจตัวเอง มีความวิตกกังวลสูง ก็เปลี่ยนไปคือ สิ่งเหล่านั้นบรรเทาเบาบางไปมากหรือถึงกับ ไม่มี
ความเป็นอยู่ จากที่เคยมุ่งเน้น ทุ่มเพียร พิถีพิถันในการกินอยู่หลับนอน ก็กลายเป็น

เป็นมีความเป็นอยู่เรียบง่ายขึ้น ลดความทะเยอทะยานลง มีความเป็นอิสระในการดำรงชีวิตคือไม่ตามสังคมแต่ก็ไม่กระทบกระเทือนใคร

ความคิดเกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่น เข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น ที่เคยคิดว่าตัวเองดี และมักเพ่งโทษผู้อื่นเสมอ ก็เริ่มหันกลับมาหาความผิดของตัวเอง เรียนรู้ที่จะให้อภัยผู้อื่น ยอมรับว่าตัวเองโง่ คิดว่าไม่มีใครในโลกต้องการที่จะผิด เพียงแต่เขาไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงควรจะให้ภัยแก่กันและแนะนำกันด้วยดี และที่เคยคิดว่าผู้อื่นทำให้เราสุขหรือทุกข์ได้ก็เปลี่ยนไป เริ่มเรียนคิดว่าคนอื่นทำให้ไม่ได้ ต้องเราเองทำเอาเอง เพราะฉะนั้นจึงลดการโทษสิ่งแวดล้อมลงได้บ้าง ที่เคยชอบคิดแต่เรื่องผู้อื่น ก็คิดน้อยลงเพราะรู้ว่าไม่มีประโยชน์เพราะคิดแล้วเราไปแก้ไขเขาก็ไม่ได้ คิดแก่เรื่องตัวเองจึงจะได้ สรุปแล้วเรียนกับหลวงพ่อกับทำให้รู้จักคิด คิดเป็น รู้ว่าคิดอย่างไรอยู่ในทุกข์ คิดอย่างไรจึงพ้นทุกข์

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย